

ROMÂNIA LITERARĂ

APARE ODATA PE LUNA

PARTEA ȘTIINȚIFICĂ :
D. Doctor C. Chabudeanu

PARTEA LITERARĂ :
D. Corneliu V. Botez

SUMARUL :

- Eminescu* : (studiu) de Corneliu V. Botez.
Lui Eminescu (poesie) „
Doliu și Lacrimi de Ed. M. Adamski.
Epigrame de Em. C. Severini.
Calculul căderii Pascalui de I. Otescu.
Le mèdecin de Campagne **
O rază palidă din Soare. de L. Colescu
In Cimitir de I. Crinescu.
Cu tramvayul - Dem. Constantinescu



BUCURESCI

REDACȚIA ȘI ADMINISTRAȚIA

51 Strada Sfinților, 51

Comitetul Societății „România Literară“

Președinte de onoare

VASILE ALEXANDRI
Doctor C. CHABUDEANU

Președinte activ

VICTOR C. RADOVICI

Director. . .

ED. M. ADAMSKI

Secretar. . .

IOAN I. LIVESCU

Colaboratori :

V. Alexandri, Dr. Chabudeanu, C. Botez, I. Otescu, F. Dumbrăveanu, I. Crinescu, Dumitru Constantinescu, Al. Rădulescu Mariu, L. Colescu, S. Mayer, C. A. Panaitescu, Em. C. Severini, M. Rădulescu A. Ganea, D. Niculescu.

INIȚIATIVA

„România Literară“ a hotărât înălțarea unei statui lui Eminescu deschidând și liste de subscripții.

Indemnăm pe toți ca să ne întindă mâna de ajutor în respălătirea, macar după moarte, a aceluia care a fost este și va fi de-apururea *gloria noastră națională.*

Redacția

Manuscrisele trimese nu se mai înapoiază.

Cela ce primește două numere consecutive, se consideră de noi ca abonat.

ROMÂNIA LITERARA

APARE ODATA PE LUNA



EMINESCU

A fi? nebuie și tristă și goală,
Urechea te minte și ochiul te'nșală.
Ce-un secol o' țice, ce'i lați o' desdic,
De cât un vis searbăd, mai bine nimic.

Eminescu s'a stins. Eminescu nu mai este. Cam acestea au fost dureroasele cuvinte cu care presa Românească a respândit știrea morții nefericitului poet, care atinsese vrâsta de 39 de ani.

Parcă natura și-a pus toată mintea să-l facă mai presus de orî ce muritor prin simțirea și profunda cugetare, cu care l'a înzestrat.

Moartea lui Eminescu a produs o impresiune tristă pentru presă și-o adevărată pierdere care încearcă literatura Românească.

Eminescu zace în întunecosul mormînt, dar *voința lui n'a fost ascultată* și defunctul a fost înmormîntat la Cimitirul Bellu.

Intr'o poezie intitulată „*Mai am un singur dor*“ el a cerut să fie înmormîntat la mare :

Iar de voi fi pămînt,
In liniștea sărei
Sapați-mî un mormînt
La marginea mării.

Această dorință a sa e manifestată și în altă poezie cu titlul „O! Mamă”

*Iar dacă împreună va fi ca să murim
Să nu ne ducă în tristă zidiri de ținterim,
Mormintul să ni-l sape la margine de riu.*

Cum vedem e clar și categoric.

Dacă onor. Guvernu a luat asupra-și toate specele înmormintărei, e o datorie scumpă pentru el, ca *ccl puțin* la moarte să îndeplinească o dorință din cele mai ardețoare, a neperitorului poet.

Eminescu a trăit într'un cerc izolat și de puțină lume cunoscut, de mai puțină lume încă priceput.

După datele și notițele adunate din gurile oamenilor și ziare, voi căuta să-l înfățișez înaintea D-voastre cât se poate mai exact.

El s'a născut în Botoșani la anul 1849.

Și-a făcut studiile în Cernăuți și de aici la Blaj, Viena și Berlin unde a studiat filosofia predată de *Dürriind.* 1).

Mai multe rînduri a fost funcționar, apoi revizor școlar și în sfârșit bibliotecar, profesor de limba Germană pe care o cunoștea la perfecțiune și de Geografie la școala comercială din Iași. 2)

Ca prim-redactor al *Timpului*, și-a făcut un nume neperitor. 3).

A mai scris pe vremea Junimiștilor, în *România Liberă* și în *Fântâna Blanduziei*.

Coroana care strălucea prin frumusețea, pe sicriul lui Eminescu, era a Societății *Studentilor Universitari* „Unirea”, și a presei *Capitali*, unde și „*România Literară*” și-a depus obolul său.

Eminescu a trecut din lumea celor vii cu corpul, căci *cu spiritul* nu mai trăea de mult, în ziua de 16²⁸ Iunie, la oarele 4 dimineața.

Iată câte va amănunte pe care le dă *Naționalul* în privința morții lui :

Cu 15 zile înaintea încetării din viață, doctorul Șutu a început a se îngriji de sănătatea luceafărului poeziei române, căci Eminescu începu a merge din ce în ce mai rău.

La 16 Iunie diminețea el ceru să i se dea un pahar cu lapte și ceru să-i

1). După *Telegraful*.

2) După *Românul*.

3). *Naționalul*.

se trimită d-rul Şuţu, căci vrea să vorbească cu el. Era în *momente de luciditate*: doctorul întrebându-l cum se simte, Eminescu răspunde că are dureri în tot corpul, cari îi căşunează mult rău.

Din nenorocire.... aceste momente lucide, n'au ţinut mult, căci după uă jumătate de oră, bietul Eminescu începu din nou să aiureze.

D-rul Şuţu căută să-l liniştească şi poetul se duse să se culce.

Nu trecu nici o oră, când d-rul Şuţu intră din nou la el, de astă dată îl găsi *întins.... fără nici o suflare*.

Doctorul Şuţu, făcu cunoscut această ştire tuturor prietenilor săi şi membrilor consiliului de familie.

Corpul se u fost îndată transportat în o altă cameră a ospiciului în apropierea biuroului d-ruului Şuţu. Stetea întins pe un pat şi era învelit cu un zăbranic.

Faţa-i era foarte slăbită şi avea mai multe sşgîrieturi, cari au provenit din cauza mîncărimei ce suferea.

În urma dorinţei d-lui Titu Maiorescu, s'a procedat la autopsia cadavrului lui Eminescu.

S'a constatat şpune *Constituţionalul*, că creerii aveau o greutate de 1400 grame, cu toate că ereau în stare de îmuere (ramoliţie.)

Emisferul stîng singur cîntărea 595 gr., cel drept, 555, fără cerebel.

Această greutate de 1400 grame e unică în felul ei. Creerul lui Schiller cîntărea cu câte-va grame mai mult.

Partea psihică a creerilor era aproape total ulcerată, în emisferul stîng chiar şi cea psycho-motrice; membranele creerilor injectate şi aderente. Circumvoluţiunile mult dezvoltate şi adînci. Inima în stare de ipertrofie pasivă cu degenerare grăsoasă a ţesutului muscular la rîuăcina aortei s'a constatat începutul unui proces ateromatos, iar valvulele inimii erau intacte. Degenerarea grăsoasă s'a găsit în acelaşi stadiu şi la ţesăturile ficatului, care bine înţeles era puţin ipertrofiat. Splina în stare iperemică şi de degeneraţie.

Moartea i-a provenit, precum se şice, din o lovitură de peatră în cap, asvîrlită de un alt nebun.

Şi dacă Eminescu în viaţa n'a cređut în nimic, totuşi s'a găsit *de cuviinţa* a se respecta dogmele bisericeşti şi a fost aşedat pe catafale în biserica Sfîntului George.

Corul vocal al D-lui Bărcănescu a cîntat câte-va imnurf, în mai

cețiră *veșnica lui pomenire*, vorbe cărî pentru prima dată, aũ făcut sã treacã un lung fior în sufletul meu și-l scoaserã afarã.

Cortegiul funebru a mers pe dinaintea Academiei și de acolo pe Calea Victoriei, s'a îndreptat urmat de o grãmadã de lume cãtre Cimitir.

Intre discursurile carî s'aũ ținut, e de însemnat al d-lui Maiorescu Laurian și tãnărului Calmuschi.

În bisericã a ținut d. Ventura un panegiric scurt, cu desãvîrșire banal.

Intre altele a ȃis cã „*lacrimile noastre care curg, de soarele strãlucitor se vor preface în rouã, care se va respîndi în lumea întregã!*”

Bine a ȃis Eminescu :

Iar de-asupra tutorora, s'o 'nãlța vr'un mititel,
Nu slãvindu-te pe tine, lustruindu-se pe el
Sub a numelui teũ umbrã.

Tristã a fost viața poetului și neregulatã peste mësurã.

Și dacã era nepãsãtor de tot ce-l împrejura, nu era mai pãsãtor de el.

Așî putea chiar ȃice, cã abuzurile nu pușin aũ coutribuit ca sã-î mãnãnce ȃilele.

Cãnd a inebunit întiașî datã, a fost la bae. Una din maniile sale era de a bate cu bãțul peste turnura cucónelor.

În casa de sãnãtate a D-rului Șușu, strîngea petricele de pe jos pe care își închipuiaũ cã-s galbeni și le dãdea doctorului ca recunoștințã pentru îngrijirile ce-î aducea.

Nebunia lui era blãndã și timidã. Tãtã ȃiua, se ȃice, cã recita versurî pe din afarã din Omer, aiura din Cicerone și Tacit, orî scria scria mereũ versurî unei cãntãrețe de astã iarnã a coloseului Opler.

Dacã în scrierile sale, Eminescu plutesce într'o sferã cu totul deosebitã de a celor alți muritorî, în relașile sale cu oamenii era bun și peste mësurã simpatisat.

Ca patriot, Eminescu poate e singurul *patriot!* Dacã vișile nu i-ar fi veștejit fruntea și ar mai fi trãit, Eminescu ar fi ajuns așã de departe, în cãt distanțã de veacurî l'ar fi separat de noi, Geniul i-a fost fatal și acela care a întrunit la un loc tristeța și veselia Romînului, cel la fire schimbãtor, îndãrãtușia și sarcasmul cel mai muș-

cător, a trebuit să se stingă în balamuc la 39 de ani, în urma sa lăsând jalea și doliul în inima tuturor celor care s'aû adapat cu lăcomie din izvoarele scrierilor sale.



Scrierile lui Eminescu

Oare glorie să fie a vorbi într'un pustiu?
(Satira II).

Când se vor aduna o dată la un loc toate operile sale, se va vedea limpede că Eminescu este încă și mai presus de cum îl socotim.

Poeziile lui adunate acum cinci ani într'un volum de 300 pagini prin îngrijirea D-lui Titu Liviu Majorescu, cuprinde, afară de Epigramă, toate genurile poeziei.

Eminescu n'a lasat nimic nespus și nedisvelit.

Tinerii intusiaști au cercat să-l imiteze, în deplină convingere că intră în Școala Eminesciană (?) și acuma îmbuibați de ideile și de mijloacele lui de a întoarce versul, s'au pierdut într'un labirint profund și rătăcitor-

Din acest punct privind lucrurile, geniul artistic a lui Eminescu, aparținând numai sie-și, a fost fatal, a pricinuit în literatură o adevărată *confuziune*, o neînlăturată catastrofă, subjugându-se orî ce spirit emancipat și imaginație proprie poetică.

S'a născut pe urmele lui o literatură ștearpă, nimernică și cu de-săvîrșire artificială.

Poesiile de Dragoste

Numai luna printre ceată
Varsă apelor vapse,
Și te află strinsă 'n brați
Dulce dragoste balae.

Dacă Eminescu a iubit ca și noi, e singurul care exprimându-și dragostea în versuri a eșit din cercul banal al vorbelor seci, în care scrieauă poeții și poetașii de la Conachi și Văcărescu până la Alexandri.

Eminescu în poesiile sale de dragoste e de o originalitate profundă.

Dragostea lui se 'ncece 'n mijlocul singurității sub freamăt de codru și ropot de izvoare.

E un miros de tei în crînguri.
Dulce-î umbra de răchiți,
Și suntem atît de singuri
Și atît de fericiți.

Și dacă iubita se duce și nu se mai întoarce, tot departe de lumea, pe care a înțeles-o așa de adînc, o cheamă :

De unde ești, revino iar

Să fim singuri

Versurile sunt pline de o dulceață și de o grație nespūsă.

Iubirea lui, cum am zis. în mijlocul a o mulțime de icoane pline de viață, e zugrăvită tot în codru :

Adormind de armonia

Codrului bătut de gânduri,

Flori de tei, de-asupra noastră.

Orî să cadă rînduri, rînduri.

Iar când toamna despoae codrul de frunze, 'l lasă pustiu și

Se întrebă trist isvorul

Unde mi-i crăiasa oare,

Pêrul moale despletindu-și

Fața 'n apa mea privindu-și

Să m'atingă visătoare.

Cu piciorul.

Atunci Eminescu așteptă pe iubita lui, stând pe un jeț la gura sobei

Și eu ast fel din jeț mă uit, pe gânduri

Visez la basmul vechi al zirei Dochii

In juru-mi ceața cresce rînduri, rînduri.

De-o dat'aud foșnirea unei rochii

Un moale pas abea atins de scânduri

Iar mâni subțiri și reci mi-acopăr ochii.

Și sub farmecul dragosteii, poetul cântă până la licență pe *Pajul Cupidon*, în versuri de o negrăită frumuseță, din care citez :

Când de-o sete sufletetească

E cuprinsă fata mică,

A dormit cu ea alături

Ca doi pui de turturică.

E sfios ca și copii

Dar zimbirea-i e vicleană,

Dară galeși îi sunt ochii
Ca și ochii de vadană.

Gât și umeri frumoase
Sînuri albe rîndu-
El le ține 'morățite
Și cu mâinele ascunde.

Dar fericirea lui Eminescu nu ține mult și vine ceasul despărțirii trist și dureros.

Și dacă iubita îi părăsește, atîta temere are Eminescu;
Că te-am iubit atîta putea-vei tu să-mi ierți?

Desilusionat, amărit până 'n fundul sufletului său dulce și sficios, caută a se alina:

Tot alte unde sună aceluiășî părëu,
La ce statornicia părerilor de rău?

Și dacă o părăsește *Ea*, parcă 'l părăsește lumea toată. Iși înecă durerea și cere cu blîndeță și cruțime tot odată: Cluj

Cu fața spre pãrete mã lasã 'ntre strãini,
Sã înghețe sub pleoape a ochilor lumini,
Și cãnd se va întoarce pãmîntul în pãmînt,
Aũ cine o sã știe de unde-s, cine sînt?
Cãntãri tînguitoare prin zidurile reci
Cerși-voi pentru mine repaosul de veci.

Alte ori cu amãrîciune farã samã, exclamã:

O! cum Rafael crecã-a pe Madona Dumneșee
Cu diadema-î de stele, cu surisul blind, vergin
Eu fãcut-am zeitãte din o palidã femeie
Cu inima ștearpã, rece și cu suflet de venin.

Și dacã *Ea* în fața înaintea crudei apostrofãri plînge, se 'nduioșează însuși și o mângãe:

Șterg-ți ochii, numãi plînge, a fost crudã 'nvinuirea
A fost crudã și nedreaptã, fãrã razem, fãrã fond,
Suflete, de-ã fi chiar demon, tu ești sfîntã prin iubire
Și ador pe acest demon, cu ochi mari, cu pãrul blond.

Eminescu a iubit cu o nesãțioasã patenã și starea inimei sale trece prin multe faze, iar dacã plînge iubirea care a murit, nu var-

să o lacrimă și de cât în *Venera și Madonă*, nicăieri nu învinovățește pe niminî.

Adio, Pe aceeași Ulicioară, Despărțire, S'a dus Amerul, De câte ori iubito cuprind pe de o parte jalea distrugerii dragostei de erî, pe de alta dorința amestecată cu sîială și nesăț de a se mai întoarce vremile care s'aun dîs.

Pe aceeași ulicioară
Bate luna în ferești.
Numai tu de după gratii
Veșnic nu te mai ivesci.

Altul este al tîu suflet,
Alții ochii tîi acum,
Numai eu rîmas același
Bat mereu acelaș drum.

In alte părți dice :

Suitem tot mai departe de-o laltă amîndoi,
Din ce în ce mai singur, mîntunec și îngheț,
Cînd tu te perzi în zarea eternei dimineți,

S'a dus idealul lui Eminescu, nu-l mai poate ajunge și zadarnic aleargă după el :

Cum oare din noeanul de negurî să te rump.
Să te ridic la peptu-mî, iubite înger scump,
Și fața mea în lacrimî pe fața ta s'o plec,
Cu sîrutări aprinse suflarea să țî-o' nec.
Și mîna friguroasă s'o încîlqesc la sîn
Aproape mai, aproape pe inim-mî s'o țin. 1).

Și cînd îl recheamî amîntirile 'n trecut, se 'ntreabă cu o uimire dureroasă :

Putut-a oare-atîta dor	Cînd luna trece prin stejari,
In noapte să se stingă,	Urnînd mereu în cale-și,
Cînd valurile de isvor	Cînd ochii tîi tot încă mari,
N'aun încetat să plîngă ?	Se uită dulci și galeși ?

In „*S'a dus Amorul*“ își face o ciudată convingere.

1). Din *Valurile Vremei*.

I se pare că dragostea lui a fost pre sus de o dragoste lumească, de s'a stins așa de curînd.

Era un vis misterios	Prea mult un înger mi-ai părut
Și blând din cale-afară	Și prea puțin, femeie,
Și prea era de tot frumos	Ca fericirea ce-am avut
De-a trebuit să peară.	Să fi putut să stee.

Și poate că nici este loc
Pe-o lume de mizerii,
Pentr'un așa de sfînt noroc.
Străbătător durerii.

La urma urmei. Eminescu trebuia să se întrebe *Ce e amorul?* Această poezie e una din cele mai frumoase scrise de Eminescu.

Ce e amorul? E un lung
Prilej pentru durere,
Căci mii de lacrimi nu-î ajung
Și tot mai multe cerc.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Te urmărește săptămîni,
Un pas făcut alene,
O dulce strîngere de mîni
Un tremurat de gene.

Putem defini pe Eminescu în poeziile lui de dragoste în două cuvinte: simțire și melancolie.

Chiar pe alocurea unde este vesel, e o veselie icșită parcă din matca durerii.

Unind dragostile lui de natură, ca un fin observator și discusutor al sufletului omenească trece cu ușurință peste ridicul, exprimând amorul în totă gingășia lui.

El a creat construcțiuni în acest gen cari au făcut ca o mulțime de versuri s'ajungă aproape populare în masa inteligentă a celor cari l'au citit.

Ție inteligentă, căci Eminescu a dovedit că și poezia e o știință delicată și grea.

Reproduc câte-va strofe dintre acele de care vorbesc și

care se găsesec în puținele sale poezii pline de o singulară voioșie :

Te desfăci c'o dulce silă,
 Mai nu vrei și mai te lași,
 Ochii tăi sunt plini de milă,
 Chip de inger drăgălași.

De-al teü chip el se pătrunde
 Ca o oglindă îl alege,
 Ce te uși zîbind în unde ?
 Esci frumoasă, se 'nțelege !
 (Lasă-ți lumea ta uitată).

Și de-a soarelui căldură
 Voi fi roșie ca mărul,
 Mi-oî desface de aur pěrul,
 Să-ți astup cu dînsul gura.

Când prin crângi s'a fi ivit
 Luna 'n noaptea cea de vară,
 Mi-i ținea de subțioară,
 Te-oî ținea de după gît
 (Flóre albastră)

Cu o mână îl respinge
 Dar se simte prins în brață,
 De-o durere, de o dulceață,
 Peptul, inima-i se strînge

Ar striga și nu se îndură,
 Capu-i cade pe-al lui umăr,
 Sărutări fără de număr,
 El îi soarbe de pe gură.
 (Făt frumos din Tei).

In alte părți Eminescu e de o tărie care te înspăimântă,
 care face să te înfiorî.

Căci te iubeam cu ochi păgâni
 Și plini de suferinți.....
 Ce mi-i lăsară din bētrâni
 Părinții din părinți.

Când m'atingi eü mē cutremur
 Tresar la pasul teü când treci,
 De-al genci tale gingaș tremur,
 Atîrnă viața mea pe veci.
 (Te duci).

El arată patima iubirei în toată învăpăierea ei :

Și atunci de sficiune 'mi-ese sângele 'n obraz,
 Cum nu vine sburătorul, ca la peptul lui să caz ?(Călin).

Sunt bucăți întregi cari ar trebui citate, în care se vede
 cât de sus a fost acela, pe care l'ați înmormîntat cu o așa
 ironică pompă.

In poeziile de dragoste Eminescu respiră pe *Heine* dar este cu

desăvîrşire neimitabil. Compărându-le cu cele scrise de alţii am ajuns la concluziunea că cu Eminescu, şi-a dat poezia lirică *ultimul său cuvânt*.

Tablouri

Căci ziua este în asfinţit
Şi noaptea o să înceapă,
S'arată luna liniştit
Şi tremurând din apă.

Ca să vă puteţi face idee de geniul creator şi de puternica imaginaţie a lui Eminescu, înşir tablourile lui de lună, în diferitele situaţiuni, zugrăvite cu atâta măreţie, în cât putem afirma că Eminescu a fost *un adevărat pictor al naturii*.

Tânguiosul buciom sună
S'ascultăm cu atâta drag,
Pe când iese dulcea lună
Dintr'o rarişte de fag.

Părea că printre nouri s'a fost deschis o poartă,
Prin care trece, albă, regina nopţii murtă

Neguri albe strălucite
Nasce luna argintie,
Ea le scóte peste ape,
Le întinde pe câmpie.

S'a stins viața falnicei Veneții,
 N'auți cântări, nu veți lumini pe valuri;
 Pe scări de marmură, prin vechi portaluți
 Pătrunde luna înalbind păreții.

Și dacă luna bate 'n lunci
 Și tremură pe lacuri,
 Totuși îmi pare că de atunci
 Sunt veacuri.

El leagă isvórele de lună și ca un maestru combinator
 scóte prin un colorit viu și expresiv, cele mai pline i-
 magini.

Sus în brazii de pe dealuri.
 Luna blîndă ține strajă,
 Iar isvorul prins de vrajă,
 Răsărea sunând din valuri.

Pe când cu sgomot cad,	Se 'nalță, dar recad
Isvórele 'ntr'una,	Și murmură într'una
Aluncece luna	Când pe păduri de brad,
Prim vîrfuri lungi de brad.	Aluncă luna.

Pe un deal răsare luna, ca o vatră de jaratec
 Rumenind străvechii codrii și castelul singuratec,
 Și-ale rîurilor ape, ce sclipesc fugind în ropot,
 De departe 'n văi cobóra tînguiosul glas de clopot

Păn' ce isvoresc din veacuri stele, una câte una,
 Și din neguri, dintre codrii, tremurând s'arată luna.

Luceafărul în care e înfătoșată lupta între Amorul pla-
 tonic și Amorul comun, înțeles de toți, în care lupta is-
 bindesce cel din urmă, arătat de Eminescu sub o formă
 plăcută și plină de vioiciune, se găsească cele mai nume-
 roase și strălucitoare imagini, e un fel de *Ars amandi*.

O! lasă capul meū, pe sîn	Cu farmecul luminei reci,
Iubito, să se culce,	Gândirile-mi străbate-mi,
Sub raza ochiului senin	Revarsă linişte de veci
Şi negrăit de dulce	Pe noaptea mea de patemi.

In alt loc :

In aer, rumene văpăi	Părea un tînăr voevod,
Se 'ntind pe lumea largă,	Cu păr de aur moale,
Şi din a haosului văi,	Un vênat giulgiu se 'ncece nod
Un mîndru chip se 'nceagă.	Pe umerile goale

Dar într'o critică mai cu amănuntul mă voiū întinde asupra acestor părţi şi a altora, căci cer un studiū larg şi ceea ce fac cū acum în pripă, este numai ca să arăt pe Eminescu sub frumuseţile pe care nu le-aū înţeles mulţi şi mulţi nu şi-aū *dat bine seamă* de ele.

Eminescu spune de gândurile sale :

Amintiri	Sau cad grele mângîioase
Tirîesc încet ca greeri	Şi se starmă 'n suflet trist
Printre negre, vechi zidiri	Cum în picuri cade ceara
	La picioarele lui Crist.

La Eminescu găsim comparaţii cu adevărat poetice, cum la nici unul dintre poeţii noştri nu întălnim până în present. Citez

Braţ molatic ca gîndirea unui împărat poet

In „*Mortua est*“: (Veneră şi Madonă).

Trecut-ai când ceru-i câmpie senină,
Cu rîuri de lapte şi flori de lumină,
Când norii cei negri par sumbre palate,
De luna regină pe rënd visitate.

Te vîd ca o umbră de-argint strălucită,
Cu-aripi rădicate, la ceruri pornită,

Suind, palid suflet, a norilor schele
Prin ploae de raze, nișoare de stele.

O rază te 'nalță, m'ntec te duce,
Cu brațele albe pre pept puse cruce,
Când torsul s'aude l'al vrăjilor caer,
Argint e pe ape și aur în aer.

Aceste părți, cum vedeți, sunt cu desăvîrșire perfecte, sunt
chiar arta personificată.

Exemplu de mișcare:

Lacul codrilor albastru
Nuferi galbeni îl încarcă,
Tresărind în cercuri albe,
El cutremură o barcă.

(*Lacul*).

Pe-a altarului iconă, în de raze roșii fringeri,
Palidă și mohorită, maica domnului se vede.

Clar și încet.

Se ivca fața de demon, feciorescilor ei vise.

(*Inger și Demon*).

De-asupra criptei negre a sfântului mormînt
Se scutură salcâmi de toamnă și de vînt.

(*O Mamă...*)

În ochii ei s'adună lumina sfintei nări.

(*Strigoii*)

Și prin vuetul de valuri,
 Prin mișcarea 'naltei ierbi,
 Eū te fac s'auđi în taină
 Mersul cărdului de cerbi
 (*O Rămii*).

Să treacă lin prin vânt
 A tot sciiitoarea,
 De-asupra-mi teiul sfint,
 Să-și scuture floarea
 (*Mai am un singur dor*).

Iată un tablou cu desăvêșire măreț:

Îi pare că prin aer, în noaptea înstelată,
 Călcând pe vârf de codrii, pe-a apelor măriri,
 Trecea cu barba albă — pe fruntea 'ntunecată,
 Cununa cea de pae îi atârna uscată,

Moșneagul rege Lear

(Împărat și Proletar.)

Epigonă, Călin, (în care se vede naturalismul cel mai culminant), *Strigoii* scriere fantastică care e un adevărat cap de operă, *satira I, III și a IV-a* sunt pline încă de minunatele sale tablouri și sunt scrieri care vor trece atât la posteritatea care va succeda posterității acești, cât și ca un exemplu de 'nălțimea și puterea geniului artistic Românesc înaintea străinătății.

Și ca să 'nehei cu această parte, reproduc câte-va versuri din *Călin*, în care excelează poetul ca un eminent naturalist:

Atunci iutră în colibă și pe capăt' unei laiți,
 Lumina cu mucul negru, într'un hârb, un roș opaiț
 Se cocea pe vatră sură două turte în cenușă,
 Un papuc e sub o grindă, eară altul după ușă;
 Hăriită, noduroasă stă în coș rășnița veche,
 În cotlon torcea motanul peptându-și o ureche,
 Sub icoana afumată unui sfint cu comanae,
 Arde 'n capel'o lumină, cât un sîmbure de mac,
 Pe-a icuanei policioară, busuioc și mint' uscată,
 Umplu casa 'ntunecoasă de-o mireasmă pipărată,
 Pe cuptorul uns cu humă și pe coșcovii păreți,
 Zugrăvit'au e'un cărbune băcțașul cel isteț
 Purceluși cu coala sfredel și cu bețe 'n loc de labă,

Cum mai bine i se șeade unui purceluși de treabă ;
 O beșică în loc de sticlă, e întinsă în ferestreue,
 Printre care trece-o dungă mohorâtă și gălbue,
 Pe un pat de scânduri goale doarme tînăra nevastă,
 În mocrnitul intunerie și cu fața spre fereastă.

Aci abundă în o bogăție de limbă, ca să usitez cuvîntul seû, *pe de-asupra de măsură*.

Ceea ce e de observat în tablourile sale, este că Eminescu ia substantive concrete și le adjectivizează abstractizându-le și vice-versa.

Așa vedem :

De treci codrii *de aramă*, de departe veđi albind,
 Și auđi mîndra glăsuire a pădurei *de argint*.
 Cu pîr lung de *rase*, cu ochii de *lumina*,
 Cu brațele *de marmor* !
 Stele rare de tărie cad ca picuri *de argint*.
 Vîzduhul scînteiază și *ca unsc cu var*
 Lucesc zidiri, ruine pe cîmpul solitar.

E cu nepuțință, să arăți complect, comorile de frumuseți pe care maestrul ni le-a lăsat moștenire nouă și secilor viitori.

Cine scie cîte încă din tainele pătrunse numai de el nu s'aû imormîntat la Bellu odată cu rămășițele nebunului de la casa de sînătate din str. Teilor, însă un nebun a cărui statuie ca mîne se va rădica în Bulevard, pe un pedestal, înfruntând căldurile veri și gerurile iernii, bătută de ploaie, atinsă de vînt, cu un ochi de stană nepăsător, și pe buzele tăiate în marmură parcă fluturînd :

Trăind în cercul vostru strîmt
 Norocul vî petrece,
 Ci eû în lumea mea mî simt
 Nemuritor și rece.

Să trec la Filosofia lui Eminescu.

FILOSOFIA LUI

Se poate ca bolta de sus să se spargă,
Să cadă nimicul cu noaptea lui largă
Să ved cerul negru: că lumile-și cerne
Ca prădi trecătoare a morții eterne.

Atâta simțire grămădită 'n sufletul lui Eminescu, nu se putea să nu fie însoțită de o uriașă cugetare, de o adâncă și tristă filosofie.

Eminescu este ateu și pesimist, însă un ateu măreț, un pesimist atât de amar, în cât ajunge molipsitor și ție, cititorule, îți otrăvesce sîngele 'n vine, îți întoarce judecata, făcînd'o s'alunecepe lunecosul povârniș, al bardului care a imprimat un caracter de scepticism deosebit tuturor tinerilor care l'a urmat.

Eminescu a studiat bine inima omenească, fiind un celebru psiholog și extraordinar din cale afară. Chiar fisicul lui Eminescu corespundea stării lăuntrice a sufletului său.

D. Caragiale descriindu-l cum era la 18 ani, ne spune: „o figură clasică încadrată de nisce plete mari, negre;

o frunte înaltă și senină, nise ochi mari — la aceste ferestre ale sufletului se vedea că *cine-va* este înlăuntru — un zîmbet blind și adînc melancolic.

Avea aerul unui sfînt tînr coborît dintr'o veche icoană, un copil predestinat durerii, pe chipul căruia se vedea scrisul unor chinuri viitoare. "

D-sa ni-l înfățoșază cît se poate de asemănat psihicului sîu.

Pentru Eminescu :

Cînd sorii se sting și stelele pică,
Imi vine a crede că toate-s nimică.

Pentru Eminescu omenirea e o chimără goală, căci ȳice cu desperare nespuză și aproape cu spaimă :

Ved vise 'ntrupate, gonind după vise,
Pân' daū în morminte ce așteaptă deschise
Și nu știu gîndirea-mi în ce să o sting,
Să rîd ca nebunii? să-i blestem? să-i plîng ?

Și Eminescu a murit fără să deslege misterioasa taină care leagă viața de moarte, care desleagă materia rece de simȳirea cea mai arȳătoare, cînd te-aū întins pe catafalc.

Eminescu apropiemărețul de sublim.

Colo se ridic' trufașe,
Și eterne ca și moartea, piramidele uriașe,
Racle ce încap în ele epopea unui scald.

(*Egiptul*).

Și ce frumos ne reprezintă pe magul de atâtea veacuri, scoțîndu-l din adîncurile Nilului unde e cufundat poporul Egiptean.

In zidirea cea antică, sus în frunte-i turnul maur,
Magul priiuea pe gînduri în oglinda lui de aur,
Unde a cerului mi stele ca 'ntr'un centru se adun,
El în mic privesece acolo căile lor tînuite,

Și cu varga zugrăvesce drumurile lor găsite
 Auz¹ aflat simburul vieții, tot *ce-i drept, frumos și bun*.

O! dar Eminescu, când scria aceste versuri, era încredințat că *simburul vieții* e departe de a fi aflat.

El chiar bănuia nebunia sa, bănuia că simțirea îi va strivi cugetarea și spune:

Pe căi bătute adesca, vrea moartea să mă poarte,
 S'asemăn la o laltă viață și cu moarte.

Greșesc unii când socot că aceste două versuri ascund gândul de sinucidere și n'are de cât să cetească versul din urmă, să se încredințeze că se amăgesc.

În *Impărat și Proletar*, o scriere care cuprinde și părți întunecoase, idei îngrămădite fără număr, sub o formă gravă de nespus, și-a adunat Eminescu toate forțele ca să zugrăvească un tablou cât se poate de dureros.

Pe bănci de lemn, în scunda tavernă mohorită,
 Unde pătrunde ziua prin ferești murdare,
 Pe lângă mese lunge stătea pcosomorită,
 Cu fețe 'ntunecoase o ceată pribegită,
 Copii săraci și sceptici ai pletei proletare.

Se înalță contra instituțiilor lumesci care deosebesc pe cel mare de cel mic și îndeamnă:

Sdrobiți oînduiala cea crudă și nefastă,
 Ce lumea o împarte în miseri și bogați
 Atunci când după moarte răsplată nu v'asteaptă,
 Faceți că 'n astă lume să aibă parte dreaptă
 Egală fie-care și să trăim ca frații.

O! atunci chiar moartea vi se va părea

Un înger cu părul blond și des.

Si când revoluțiunea cuprinde lumea toată?

Evul e un cadavru, Paris al lui mormînt

Ce strălucitoare e tot odată atitudinea Cezarului, dar ce ironie!

Mărirea-i e în taină legată de acești.

La urmă cade într'o dulce melancolie, într'o blîndă resemnare :

Și-un gând te ademenește,
Că vis al morții-eterne e viața lumii întregi.

In *Epigonii*, același scepticism, același desgust de lume și traiu, și dice poeților anteriori care *au scris o limbă ca un fagure de miere*.

Dumnezeul nostru : umbra, patria noastră o frază,
In noi totul e spoială, tot e lustru fără bază
Voi credeți in scrisul vostru, noi nu credem in nimic.

Satira I oglindesce toată starea sbuciumată și suflească a lui Eminescu într'o filosofie originală și un sarcasm pronunțat și desprețuitor.

Mușci de o și pe o lume mică, ce se măsură cu cotul
In acea nemărginire ne perdem, uitând cu totul
Cum că lumea asta 'ntreagă e o clipă suspendată
Că îndărătu-i și înainte-i întuneric se arată.

Și se întreabă prin un joc fin de vorbe, și mirător :

La început pe când ființă nu era, nici neființă,
Pe când totul era lipsă, de viață și voință,
Când nu s'ascundea nimica, de și tot era ascuns,
Când pătruns de sine însuși odihnea cel nepătruns,
Fu prăpastie ? ghenună ? Fu noeam întins de apă ?
N'a fost lume pricepută și nici minte s'o priceapă,
Căci era un întuneric ca o mare făr'o rază,
Dar nici de vădut nu fuse și nici ochi care s'o vadă,
Umbra celor nefăcute, nu 'ncepuse a se desface
Și in sine împăcată stăpînea eterna pace.

Eminescu a avut inima unui erou și forța cugetătoare, ca musculatura unui gigant atlet :

Poți zidi o lume 'ntreagă, poți s'o 'arămî, ori ce-ai spune
Peste toate o lopată de țărînă să depune,
Mâna care a dorit sceptrul Universului și gânduri,
Ce-au cuprins tot Universul, încap bine in patru scânduri

In câte-va cuvinte ce adînc și trist adevăr !

În ce privea lumea, pentru Eminescu e fenomenală în nerozii, edificiul social e putred de la cap pân' la picioare.

Eminescu fuge de cercul oamenilor, precum și de aceia
Care încercă prin poeme să devie cumularți.

Și îi justifică tot el, cu un aer ridător :

Far cărările vicții fiind grele și înguste

Ei încearcă să le treacă prin protecție de fuste

Și când revine la sine, își mărturisește un alt adevăr :

Iar în lumea cea comună a visa e un pericol,

Și de ai cum-va iluzii ești perdut și ești ridicul.

Și ce-a ajuns femeea după Eminescu ?

Ați adese ori femeea ca și lumea, e o școală

Unde înveți numai durere, înjosire și spoială,

La aceste academii de știință a zânei Vineri,

Tot mai des se periudează și din tineri în mai tineri

Tu le vezi primind elevii cei imberbi în a lor clas

Până când din clasa toată o ruină a ramas.

(Satira II.)

Tinerimea de ați ?

Ne-ați venit apoi drept minte o sticlură de pomadă,

Cu monoclu în ochi, drept armă bețișor de promenadă,

Vestejiți fără de vreme, dar cu creeri de copil

Drept știință având în minte vre-un vals de bal-Mabil,

Iar în schimb cu averea toată vr'un papuc de curtesană.

O ! te-admir progenitură de origină romană.

Iar în ce privește patrioții :

Tot ce e perfid și lacom, tot Fanarul, toți Iloții,

Toți se scutură aicea și formează patrioții.

Și tângue duios după vremile trecute, iar când cade în visări și combină vr'o pagină de iubire din trecut, în colori măestre, se întreabă :

Unde ai vădut vre-o dată aste țeri necunoscute,

Când se petrecură aceste ? *la o mie patru sute ?*

Negreșit că la o mie patru sute, căci la 1889 :

Auđi zornitul de pintenĭ și foșnirile de rochi
Pe când ei sucesc musata, iară ele fac cu ochii.

Atunci, cade în cea mai crudă desuădejduire, atunci Eminescu a bĕut paliarul de mizerii păn' la fund.

Sunt sătul de așa viață, nu gustând a ei pahară,
Dar mizeria aceasta, proza asta e amară.

Și care-ĭ fondul iubirei de ađi ?

Să sfințești cu miĭ de lacrimi, un instinct atât de van,
Ce s'abate și la păsări de vr'o două ori pe an.

Atunci devine în satiră crud cu lumea, crud și cu el :

Nu vedeți că risul vostru, e în fiir voștrii plĭns ?
Că-ĭ de vină cum că neamul Cain încă nu s'a stĭns ?
O teatru de păpușe ! svon de vorbe omenești,
Povestesc ca papagalii miĭ de glume și povești,
Fără ca să le priceapă. După ele un actor

Stă de vorbă cu el însuși, spune decĭ de miĭ de ori,
Ce au spus veacuri după olaltă, ce vor spune veacuri încă,
Păn' ce soarele s'o stinge în ghenunea cea adincă.

Atunci iritat peste măsură, zdrobit cu desăvîrșire în iluzii,
inecat și inveninat de scepticismul cel întunecos, amestecat
cu un extravagant budism, fugind de nebunia care sta gata
să prăbușească geniul în prăpastia ei amețitoare, scapă din
harpă accente plângătoare și perdate.

Dar tot șueră și strigă, scapară și rupt resonă
Se împinge tumultoasă și sălbatecă pe strună,
Și în gându-mi trece vĕntul, capul arde pustii
Aspru, rece, sună cântul cel etern, neisprăvit...

Mai scoate în urmă o dureroasă exclamație :

Unde-s șirurile clare din viață să le spun
Ah ! organele-s sfarmate și maestrul e nebun.

Infiorător adevăr :

Maestrul era nebun

LIMBA, FORMA ȘI GRAMATICA

BCU Cluj / Central University Library Cluj

LUI

EMINESCU

Miroasă florile argintii
Și cad, o dulce ploae
Pe crescetele-a doi copii
Cu plete lungi balae.

Sunt două tabere, care-și dispută gloria Literară :

Una măreață, modestă și promițătoare mult, admiratoarea lui și pe temeliile fixate de el, a doua, strîmtă 'n cercul ei, cuprinde pe toți vrăjmașii lui Eminescu, în frunte cu un talentat Epigramatist, care tabără însă, e întocmită din invidioși, josnicii cărtitori și cu drept cuvînt neputincioși pe arena literară.

E lupta luminei cu întunericul.

Cea dintîi tabără întusiastă, susține că Eminescu are formă, e cu desăvîrșire perfect, cea de adoua că Emine-

cu e un aiurator, și că nici un germen de poezie nu zace în el, că tot ce-a scris e fără formă și fără noimă de 'nțeles. Dacă celei dintâi tabere se iartă a susține că Eminescu e disăvârșit, celei de-al doilea se poate aplica versul nemuritorului poet :

Rele-or zice că sunt toate, câte nu vor înțelege.

Ei, nici una nici două, s'animă de forma lui Eminescu.

Ei bine, *Singuritate, Rugăciunea unui Dac*, din care citeze următoarea strofă.

El singur zău stătut-a, nainte de a fi zeii
 Și di-a noean de ape, puteri aū dat scântei,
 El zeilor dă suflet și lumii fericire,
 El este al omenirei, isvor de mântuire,
 Sus inimile voastre ! Cântare aduceți-i,
 El este moartea morții și învierea vieții.

Ce e Amorul, Satirele, Luceafărul etc. etc. adiveresc că Eminescu a atins înălțimea formei, în toată splendoarea și flexibilitatea ei.

Cum se poate pretinde că Eminescu n'are formă ?

Ba, cum am dīs, are forma cea mai mlădioasă și ușoară ca de ex. în *Atît de fragedă te-asemeni* :

Abea atingi covorul moale,
 Matasa sună sub picior
 Și de la crescet până în poale,
 Plutesci ca visul de ușor.

Eminescu are forma pe care n'a avut nimeni păn'acum, dar nu în toate poeziile, așa n'are formă în multe strofe din *Impărat și Proletar, Egiptul, Inger și Demon*, versurile, lui începătoare 'i să citez o strofă :

Și prin tufele de mături ce cresc verđi, *adince*, dese
 Păseri îmblinzite 'n cuiburi distind penele alese,
 Ciripind cu ciocu'n soare, giugiulindu-se *cu-amor* ;
 Inecat de *veșnici* visuri, răsărit din *sfinte isvoară*
 Nilul mișc'a în legendă și oglinda-i *galben*, clară

Către marea liniștită ce îneacă a lui dor.

Eminescu însă va străluci în etern prin *formele populare, sonetele, glossa, formele noi* ca „Sara pe Deal,“ *Măi am un singur dor, Somnoroase păserele, Freamăt de codru,* din care reprodue o strofă:

Cucu 'ntreabă unde-î sora,
 Viselor noastre de vară?
 Mlădioasă și iubită
 Cu privirea ostenită,
 Ca o zină să răsară
 Tuturora.

Antitezele sale sunt de toată frumusețea.

În ce privește *limba lui*, e cea mai bogată și mai frumoasă din câte au scris Romîniî până acum, sămănată cu expresii moldovenesci, *ca să dea nuanța* limpede, tabloului sau ideii ce vrea să exprime

Ear de sus până 'n podele un painjen prins de vrăjă,
 A țesut subțire pânză străveșie ca o mreajă,
 Tremurînd ea licurește și se pare a se *rumpe*,
 Încărcată de o bură, de un colb de petre scumpe,
 După pânza de *painjen* doarme fata de 'mparat,
 Inecată de lumină e întinsă în *crival*,¹⁾
 Alei chip se zugrăvește plin și alb, cu ochiu-l măsurî
 Prin ușoara 'n vinețire a subțirelor mătăsuri
 Ici și colo a ei haină s'a desprins *din sponci* și-arată
 Trupul alb în goličiunea-î, curățiea ei de față.
 Sub pleoapele închise globii ochilor se bat,
 Brațul ei atîrnă leneș peste marginea de pat.

Ce avuție de cuvinte, în această admirabilă bucată!

Trecînd la *gramatica lui Eminescu*, pot zice că dacă pe deoparte Eminescu are construcții originale, cu totul pline de farmec și dragalașe, sunt altele care sgărăe urechea, neînțelese sau foarte silnice și defectoase dar imitatoriî lui l'au imitat și aci sau mai clar i-au devorat și defectele!

1). Pat.

Ne-om da sărutări de cale
Dulci ca *florile ascunse*(?)

Si ascult cum *invelișul*
De la cărți *ei mi le rod.*

Păn'eșci clară ca o roză (?), *păn'eșci dulce ca o floare.*
Și frumos *ți se mai șede*
pahară, iscoară, lrațé în loz de pahare, isvoare, brațe.
Ași încuviința *popoară* ca un substantiv colectiv singular,
pentru a arăta mulțimi înghesuite.

Și cu mâinile *le-ascunde.* *Sine-nă rimând cu inimă. Véd*
cu poet, marca cu rugătoare, înșelăciune cu rugăciunea.

Nu plec rimează cu înduplec, îngheț cu dimineți etc etc
Dacă greșele de rimă de soiul acesta se permit lui Eminescu,
nu se permit școlarilor lui.

Găsim o construcție gramaticală proprie, ajectivul primind
chiar terminația substantivului cu care concordă:
pânze argintie, mase lunge, salele pustie, găsim: iară *florile*
să ploae peste dînsa. Inșă ca să dau un exemplu de câtă
vigoare e fraza la Eminescu și în genere de câtă viață citez
câte va versuri din Satira III:

Pentru-a crucii biruință se mișcară rîuri, rîuri,
Orî din codri răscolite, orî stîrnite din pustiiuri,
Sgaduind din pace adîncă ale lui lunii începuturi,
Ingrînd tot orizontul cu-alor zeci de miî de scuturi.

Frumos efect produce repetiția lui *și*

Și ca nouî de aramă și ca ropotul de grindinî
Orizontu 'ntunecându-l, vin săgeți de pretindinî,
Vîjiind ca vijelia și ca plesnetul de ploae,
Urlă câmpul *și* de tropot *și* de strigăt de batae
In zadar strigă 'mpăratul ca și leul în turbare,

Umbra morții se 'ntinde *tot mai mare și mai mare*
 In zadar flamura verde o ridică în spre oaste
 Căci cuprinsă-î de peire și față și în coaste.

(satira.)

Mă mir mult de pretenția zeloșilor criticii, care dic că Eminescu nu-î poet, când e gloria noastră și „antemergetorul veacului viitor literar.“

Să-mi arate la vre-unul de-ai lor, tablouri ca:

Prin vânt, prin neguri vine și nourii s'aștern,
 Fug fulgerele 'n lături, lăsând-o ca să treacă,
 Si luna înegresce și ceru 'ncet se pleacă,
 Și apele cu spaimă fug în pământ și seacă,
 Părea că 'n somn, un înger ar trece prin inferu.

(Strigoi)

De l'au prins apoi dușmanii, l'au legat și i-au seosochii
 Ca dovadă de ce suflet stă în peptii unei rochi.

(Dalila)

A noastre inimei își jurau
 Credință *pe toți vecii*
 Când pe căreri, *se sculurau*
de flóre lilieci,
 (Când amintirile 'n trecut)

Ingănat de glas de ape
 Sun'un corn cu 'nduiosare,
 Tot mai tare și mai tare,
 Mai aproape, mai aproape.
 (Făt frumos diu tei)

Printre gratii, luna moale.

Sficioasă și smerită și-a varsat razele sale

(Călin)

Nu putem de cât să compătîmim pe acești nenorociți și să 'ntrebuințez versul mai potrivit a lui Cuza: *Il hulesc neputincioșii și îl critică scapeții*

Eminescu după moarte rasare mai luminos ca nicî o dată, acest martir al condeifului și-al nemăsuratei lui cugetări.

Atita el observă criticilor săi.

Criticî voi cu flori deșarte,
Care roade n'ați adus,
E ușor a serie versuri,
Când nimic nu ai de spus

BCU Cluj / Central University Library Cluj

CONCLUSIE

Un X pretins poet acum
S'a pus pe cel mai jalnic drum,
L'ași plânge dacă 'n balamuc
Destinul seü n'ar fi mai bun,
Căci până ieri a fost năuc
Si ađi nu e de cât nebun.

Alex. Maccdotschi.

Eminescu era foarte puțin cunoscut, epigrama de mai sus a revoltat toată lumea și a răspândit numele nefericitului bard ca fulgerul, așa că nu puțin au contribuit și vrăjmașii prin agresiunile lor, a-l rădica în slava la care se temea poetul că nu va ajunge nicî odată :

De-al meu propriu vis mistuit mă vait,

Pe al meu propriu rug, mă topesc în fiacări.....

și mai departe:
 Revino iar în sîn, nepăsare tristă
 Ca să pot muri liniștit, **pe mine**
mie redă-me

(Odă)

Vai n'a avut fericirea, a murit tot nebun, tot în casa de sănătate, ca Alexandrescu, Nicolescu și alte mândre podoabe a literaturii noastre. Eminescu trecând în lumea celor ce nu mai sunt și a dobândit liniștea pe care o cerea așa de mult sufletul său chinuit și ars de atâta simțire.

Grea e pierderea ce încercăm și amare sunt lacrimile pe care le vărsăm pe mormintul umbrit de un teiu și plâns de freamatul frunzelor.

Nu mă sfîșie să mărturisesc că odată cu moartea lui Eminescu, oropsita și deocheata noastră literatură a suferit o eclipsă completă.

Corneliu Botez.



LUI EMINESCU

O! moartea de-ai căutat-o așa frumos și dulce,
Ți-s pleoapele 'ncărcate de somnul ei senin,
Iar sufletescul sbucium se stinse 'ncet și lin
Din clipa care 'n raclă și-a ȝis ea să te culce.
Și-a desfăcut adineul, de-a purure să 'nghită
Pe-ateul mort de tânăr, în unda-î liniștită,
Bătrînul Stix molatec, de-uitare dătător,
De măi rămase umbra duioasă și slăbită
A bardului ce zace, cu fața de palori,
Acoperit de frunze, întins pe catafale,
Încet, cu ochi 'n lacrimi de el aproape calc.

Ironic la vedere, cadavrului nu-î pasă,
Nici cântecele popii l'auzul seti n'ajung,
Se 'ntinde umbra morții treptat și durceroasă,
Pe palida lui frunte îmărmurită lung.
Căci Nirvana îl are și Nirvana îl strînge
Cu brațe marmorec la peptul ei rotund,

Și-a regăsit copilul, durerea i se frînge
 Și tot sărută dulce și iar la peptu-î strînge
 Cadavrul gol și rigid, cu ochii duși afund.
 Iar nourii pe ceruri se 'ntind și-l înfășoară
 Ca o perdea subțire, pe bolta de granit
 Al Țilei palid rege pe gânduri se strecoară
 Și-și întrevede chipu-î cel strîmb, posomorît.

Acolo 'n țări apuse, nefericite bard,
 Din harpa ta mai scapă dulcii sunete Apolo?
 Dureri otrăvitoare te au însoțit și acolo?
 Iar genele și acolo, de lacrimi miî se ard?
 La scumpa ta Nirvana toți cei de rînd se duc,
 Câți au avut o minte și-au stat la balamuc?
 . . . BC! Cluj / Central University Library Cluj . . .
 Pe-a nemurirei cale dreaptă cum te-a u purtat la cîmîtir,
 De toate gândurile tale va cresce câte-un trandafir,
 Dar nu se poate, bard de jale, trăi-vei reșnic între noi,
 De și pornitu-te-au pe calea cea lung'a vieții de apoi.

C. Botez.

DOLIU ȘI LACRIMI

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Adînc m'a impresionat moartea tînerului și faimosului poet.

Cu toate că nu-l cunoscusem nici odată, prinsesem o nemărginită dragoste și admirațiune pentru el, numai din ceirea operilor sale în care s'oglindea toată starea sufletească și plină de sbucium, toată tăria de gîndire a bardului apostat.

Dacă Polonia cea scumpă a avut pe un Mitzchevicî, Slovațski, Krașeski etc., apoi tînera Suverană de la Dunăre se poate mîndii și mai mult cu poetul și filosoful ei nemăsurat.

Eminescu de și a murit, toți 'l simțim aproape de noi, căci a-mintirea cea îmbietoare nu-l va despărți pentru veacul veacului de gîndul nostru.

Eminescu de și a murit, abea a început să trăiască pe câmpul literaturii cel sterp și neroditor, împrăștiind lumina lui, palidă ca cugetarea lui, palidă ca și cadavrul lui.....

Și dacă dupa moarte se înalță d'asupra tuturor celor alți muritori să nu uităm că 'n viață a fost un martir, a suferit felurimi de miserie, și din cauza foamei..... a încercat odată în București, abținându-se trei zile de la mîncare și încuindu-se în odae, să-și curme zilele tot *prin foame*.

Acest lucru îl cunoaște o mulțime de oameni și mai ales domnul Morțun, care prin dulceața graiului său, l'a convins și l'a făcut să-i deschidă ușa locuinței sale 1).

Cei mai nenorociți sunt încă fericiți, socotind suferințele ce a 'n-durat nefericitul poet.

Trebuea să moară!.....

Ați și-a dobândit liniștea, adăpostit în Cimitir și vermiș vor fi mai miloși cu cadavrul său, dacă n'au fost în viață oameni.

Trebuea să moară și să lase în sufletul intristatului Polonez, doliu și lacrimi.

Ed. M. Adamski

EPIGRAMA

BCU Cluj / Ce- — University Library Cluj

Luī C. C.

Lumea e-o potlogărie....
 Ai dreptate, o vĕd bine,
 Știi când alt-fel o să fie?
 Când s'o mîntui de tine.

Luī M. C.

Admir c'a tale vorbe le iaū așa de sfînte,
 Chiar cei mai cum se cade din scumpii tei amici,
 Căci cum spuseși la unul că-ți sămăna la minte
 Nicî n'a mai stat..... și 'n fugă pornit-a spre Ospici!

Em. C. Severini.

1). Odae din localul Bossel.

Calculul căderii Pașcelui

Descoperirea lui Meton stabilea că 19 ani fac tocma 235 lunațiuni complete, și în adevăr diferența chiar după datele de astăzi tot este foarte mică. În adevăr :

19 ani câte 365,24217 zile fac 6939,602123. 235 lunațiuni câte 29,530588 zile fac 6939,688180 Așa dar 235 lunațiuni fac mai mult cu 0,086057

sau aproape 0,09, deci $\frac{9}{100}$ dintr'o zi într'un ciclu, sau 9 zile în 100 cicle, adică în 1900 ani, ce-va mai puțin chiar de câte o zi la 200 ani.

Adoptând ciclul lunar, St. Părinții formară numai pe 19 ani tabloul de epacte ce'l espuserăm. Ultima epactă este 18 ; la dînsa pentru a începe un nou ciclu de a capul trebuiesc adaus 12, iar nu 11, pentru a face tocmai 30 din care scădënd 30, se dăm peste zero epacta anului întâi al ciclului.

Acest adaus de 12 în loc de 11 pentru a trece de la anul al 19, la al 20, sau la primul an al ciclului următor rectifică cu aproximațiunea ciclului întreita suposițiune falsă pe care s'a basat formarea tabloului epactelor.

St. Părinții ajunși aice cu epactele era ușor să calculeze luna pascală pe care, dacă ar fi determinat'o, le ar fi mai remas să mai știe și în ce zi a săptămânei cade ea, pentru ca să stabilească când va fi Duminica imediată, adică Pascele.

În loc de a face așa, făcură alt-fel și ajunseră tot acolo mai sim-

plu. Pentru că epactele privesc începutul anului, voiră a se servi numai de începutul anului, ca mai ușor de vădit, și așa conveniră ca cu epacta se caute luna nouă din Ianuarie, lucru ușor de găsit căci totul revine la a scădea epacta din 29 și restul arată la câte Ianuarie și propuseră St. Părinți a o vedea în ce zi a săptămânii cade ca ast-fel se scie Duminică imediată, și apoi de la această Duminică să se treacă direct la Duminică Pascelui, ca cum ar trece de la luna nouă din Ianuarie la luna plină Pascală. Socoteala ar fi putut'o face ast-fel: de la luna nouă trecând la luna plină din Ianuarie, ar trebui adaus 15. De la luna plină din Ianuarie la cea din Februarie ar trebui 29 $\frac{1}{2}$ zile și până la cea din Martie iar 29 $\frac{1}{2}$, deci în total două lunațiuni și 15 zile, adică 29 $\frac{1}{2}$ plus 29 $\frac{1}{2}$ plus 15=74 zile, și pentru că 74 nu face un număr exact de săptămâni, ar trebui luat 77, adică încă trei zile peste 74 spre a reveni la Duminică, plecând de Duminică. Noi așa am raționat în calculul ce prezentăm la finele acestui articol. Nu însă acesta a fost mijlocul adoptat de St. Părinți. Procedura St. Părinți reclamă încă prezența unui calendar, construit deja pe primele patru luni, și o numărătoare care ne espune la erori. Vom lasa deci aceasta de o parte și vom trece se arătăm la ce a recurs St. Părinți spre a găsi Duminică ce urmează după luna nouă din Ianuarie.

La cărțile religioase de rugăciuni, foarte de mult se obișnuia a se alătura câte un așa zis *calendar perpetuu*, adică un fel de calendar așa făcut ca se servească de o potrivă, la or și ce an.

Va urma
Ión Otescu.

Le médecin de campagne

Reçu d'hier, il a quitté la ville
Pour exercer dans un hameau lointain.
Au fond d'un bois est un modeste asile;
C'est là que doit s'écouler son destin.
Dans l'avenir qui pour lui s'inaugure,
Voit-il briller de l'argent, de l'honneur ?
Non, car sa vie est à jamais obscure.
Mais un pays bénira son Docteur.

Le voyez-vous sous la neige, à la pluie,
Par la campagne affronter les frimas ?
Qu' un homme souffre et du froid il oublie,
L'âpre rigeur, quand on l'attend là-bas.
Mais, en revanche on guette son passage,
Chacun s'incline et d'un bonjour flatteur
Le saluera quand il rentre au village,
On dit déjà : c'est notre bon Docteur.

De grand matin, il quitta sa demeure:
A ses clients il se doit tout entier.
Il partira nuit et jour à toute heure,
Car le malade est un duc créancier.
A son sommeil que de fois on l'arrache:
„Monsieur, ma femme expire de douleur,
Mon enfant souffre et gémit sans relâche!“
Pas de repos pour le pauvre Docteur.

Aussi parfois ses yeux s'appesantissent,
Au soin du feu, de fatigue accablé,
Et devant lui des images se glissent,
Deux souvenir d'un temps vite écoulé.
Le mot Paris résonne à son oreille,
Il voit au loin un mirage enchanteur.
Mais c'est un songe, et triste il se réveille:
Que de regret, pour le pauvre Docteur!

Quand un fléau traverse le village,
Aux paysans prodiguant ses secours,
Comme un marin qui fait face à l'orage,
Sans hesiter, il va risquer ses jours.
Au conquerant on dresse une statue.
Et l'on oublie, hélas! le bienfaiteur.
L'oubli pour lui, mais la gloire à qui tue,
L'homme est-il juste, ô mon brave Docteur?

Aux moribonds glisser quelque espérance,
Le corps et l'âme au Docteur ont recours,
En médecin adoucir leur souffrance.

Et comme ami, les consoler toujours.
Par des bienfaits mesurer tes journées,
Aux coeurs ingrats opposer un grand cœur;
Atteindre ainsi le déclin des années,
Voilà ta vie, ô mon brave Docteur!

Courage donc! plus la tâche est pénible,
Et mieux on fait, quand on sait la remplir.
Aux coups du sort montre une âme insensible,
Fais ton devoir sans jamais défaillir;
Et de tes jours quand finira la somme,
Les paysans se diront: Quel malheur!
Il a vécu comme un brave et digne homme,
Dieu fusse paix à notre vieux Docteur.

BCU Cluj / Central Library of Medicine (La Médecine Littéraire).

* * *

O rază palidă din Soare

În ziua de 17 Iunie, clopotul jalnic al bisericeii Sf. Gheorghe anunța moarte unuî poet, moartea lui Eminescu. Undele sunetelor tânguioase purtau pe adierea vântului suspinele plângătoare către toți aceia care 'l cunoscuseră, 'l cetiseră, 'l iubiseră. Mănuirea sin-ceră găsea acum locaș în pepturile tutulor, împetrind un moment inimele de milă, de jale și tristețe.

Ultimul dor al poetului se împlinea: *visul sarbed al vieții* se risipise, sufletul seü candid sburase în nemărginitul morței, în locașul linișteii și fericireii, atât de mult căutate de densus. Se stingea o lumină pământească, se stingea, ca să se ridice în haose albastre, unde să aprindă din nou un luceafăr blënd și etern.

C'un talent genial înăscut, Eminescu atinse culmea poeziei româ-nesci; geniul seü s'a revărsat puternic în limbă și torcând prin vorbe drăgălașe, al căror farmec numai el le-a cunoscut, torcând mereü cu fusul cugetului seü, isvorea un ghem nesfirșit, de suspine, de plin-geri, de grege te, plăceri și decepțiuni.

Focul poeziei sacru umplea sufletul seü dulce și peste măsură sim-țitor, inteligența sa genială se ridica cu ușurință în fazele ne-pătrunse ale dialecticeii; caracterul seü nobil străbătea cu vioiciune și severitate toată goliciunea și nimernicia vieții și obiceiurilor noastre.

Cu câtă știință și abilitate ne entuziază inimele, scoborîndu-se pe nesimțite cu pîntrunderea-i adîncă din înălțimile sfînte ale creațiunii în privdorul miserabil al traiului nostru, studiînd cu artă caracterele și biciuînd fără de milă nulitățile pretențioase, patimele avide, mohorîturî fără de formă și simțire, glodurî și tăciunî.

Sublim acolo unde ideile pătrundeau în fazele necunoscutului, delicios în accentele dulci și sonore ale descrițiunilor, câtă simțire nu găsește el în notele duioase și adus plîngătoare, când dă pe față suferințele sufletului seü, încărcat cu reminiscențele amorului, a celui *prilej pentru durere*, ce a putut să scoată din acest isvor de frumuseți imagiile mișcătoare și vii care ne întunecă judecata și ne aprinde și înlănțue inima.

Și poate că dacă cerul vieții lui ar fi fost cu stele sămănat, dacă chinurile sîngeroase ar fi fost înlocuite cu speranțe blînde și dulci, n'ar fi putut, scaldându-se în undele strălucitoare ale poeziei, să plîngă pe harpa lui tristă cu un accent așa de sublim.

Multe trebuia să 'ntîmpine bardul pe cărările rîpoase și aproape nestrăbătute pe care destinul a 'ndreptat pașii seü, pentru ca desmerdat de zînele Apolinice, să urce treptele tronului ce i-a fost sortit și la umbra gloriei să s'adăpostească pentru tot de auna eternul împarat al poeziei.

L. Colescu

In Cimitir

Cinci zile trecuseră de când Maria fusese înmormintată în cimitirul micului oraș.

Ne iubisem mult; perderea ei mă lovise crud.

Trecutul, în toate amănuntele lui, se desfășura pe d'inaintea minții mele.

Doream să fiu, ca 'tă dată lângă ea.

Fără a-mi da bine seamă de ce făceam, plecai spre cimitir.

Era noapte. Luna, o lună plină, veselă, rădătoare, arunca pe pământ o ploaie de raze de argint și moși, în care se scaldau crucile, ce se ridicau d'asupra mormintelor, așternând umbrele lor triste, tainice și lungi la pământ pe care iarba părea ninsă și umplea aerul cu mirosul ei tămâet.

In fund departe, locul celor săraci cari au răposat,—în moarte suntem toți egali (?)—câte-va cruci, de multe ori o bucată de lemn strîmbă și putredită, cu multă sficiune, îndrăzneau să îndulcească puțin cu albul lor, negrul trist al acestei înfundături menite desmoșteniților.

În mijloc biserica se ridica dreaptă, cetățue măreață, ca o protestare puternică în contra îndoielei și necredinței.

Parii gardului înconjurător păreau un șir de sentinele neclintite, însărcinate cu paza resturilor atâtor nimicuri omenești.

Pletele sălcicilor ce ici și colo se aplecau d'asupra criptei mormintelor, mișcate de vântul domol și încet, care trecea printre ele, lăsa în aer freămate duioase, cari păreau tot atâtea suspine.

În acest imperiū al morței, totul trăia, totul afară *de morți*.

Cu capul în mână, rezemat de crucea înfiptă pe mormintul Mariei ca un înger păzitor, spîntecam cu gândirea pământul și pătrundeam prin scândurile cari o ascundeau și o vedeam.

Fața ei palidă și desfigurată păta albeața giulgiului, ce-i acoperea corpul.

Trandafirii din coroana de pe fruntea ei, pe care urmele speranței cele din urmă momente se vedeau încă bine, se ofeliseră.

Buzele încrețite într'un dureros suris înabușeau un strigăt de durere.

Măinele împreunate pare că voiau a reține în loc peptul ei sbuciumat. Gâtul oroare!

Un verme negru, urât, se târa acum pe gâtul de care buzele mele, se lipiseră de atâtea ori.

Voiam să'l depărtez.— Lasă-'l, e singura viețuitoare aici, singurul meu tovarăș 'mă duse Maria și vocea ei stinsă și dulce care altă dată 'mi biciuia sângele, năvălindu'mi la inimă de asta dată făcu pe verme să se oprească în loc din drumul lui. Parcă 'nțelegea și el.

— M'ai plâns, continua ea, ai făcut rău: sunt bine *aici*, *acolo* am căutat fericirea, această sublimă fictivitate, fără s'o gădesc.

„Viața! O continuitate de supărări, de dureri, și nu în mai și mai mică foarte rar întrerupte de câte o plăcere, sau mulțumire fugitivă.”

Și cu toate astea ași voi încă să trăiesc, să îndur încă miseriile vieții.

Fară a fi plăcută, viața place.

Două lacrimi stropiră ușor genele-'i lungi și un oftat adânc îi umflă peptii.

Un geamăt dureros mă făcu să ridic capul și se privesc în jurul meu.

Tabloul sfâșietor, ce mi se 'nfătoșase alea imaginațiunei mele dispăruse și stăpân pe simțurile mele, vădui din nou crucile cu brațele lor lungi așternute pe pământ, pariî gardului, neclintiti, biserica dominând întreaga vale și din nou auzii plânsetul sălciei și din nou același geamăt care 'mi strinsese inima întâiași dată. Meile se ciocnau ciudat în capul meu: vre-o nenorocire, vre-o crimă, vr'o profanare de mormint, vr'un mort îngropat de viu, cine știe ce era!

Iușesc pasul, pe care molicinua erbei 'l înabușea.

Încă un geamăt, mai pre lung, mai dureros ca cele l'alte și apoi un oftat, care mă făcu să cred că cine-va e pe stârșit. Alergând, ajung la câți va pași de casa paznicului, unde lângă gard dăream o gramadă omenească înformă, albă, care se mișca în convulsii.

— Mă iartă, Domnișorule, am o durere de inimă a dracului de tot și nu mai pot,

Era paznicul.

I. Crinescu

CU TRAMVAYUL

Smărăndița aruncă o privire desperată către cele două extremități ale stradei; dar de geaba, nici uă birje.

Știa ce dice Cocoana Smărăndița, momăile fără mustțai și fără sprâncene, negațiunile acelea desavârșite ale ideei de bărbat, cum se esprima Cocoana Smărăndița în accesele sale de elocință violentă te urmăresc a pas, plimbându'și trăsura până în pórta casei tale, când n'ai nevoie de ei; dar când ț'ar fi de folos ia-i de unde nu-s; și trebuie să fi foarte norocos ca să găsești unul într'un moment de imperioasă necesitate cum era cazul cu Cocona Smărăndița.

În acest timp tocmai, la extermitatea stradei din întâmplare dreaptă, tramvayul înaintea legănându-se în săriturile acrobăticesei ale unui cal de culoare alburie, și care, ca fisic, semăna, ca două picături de apă, cu caii smeilor de prin caricaturile insipide ale cărților de povești traduse; partea morală, o lăsăm Psihologilor s'o ghi-cească și s'o observe; nu noi vom face impietarea de atribuțiuni; totuși nu vom omite să spunem că, dacă acesta nu înghițea jaratic ca cei de sus, trebuie negreșit să fi fost nutrit sufletește cu ceva tot la fel, căci nu prea era bine, ca cestie de aparență. Trăsura poporului, înainta leneșă și maiestoașă, de o majestate cam rigidă ce e drept, cu mișcări uniforme și sacadate, prin spațiu de pe mijlocu stradei, unde conductorul, provocat de semnele desperate ale unor

drumeti plin de praf și de sudoare răsuci un șurup ca să oprească calul.

Calul se opri. La razele soarelui tramvayul, simbol al triumfului unilateral și izolat, ce repurtase democrația, în contra aristocrației desfășura cu aroganță ființa sa de lemn, și tremura de bucurie când un cupeu elegant, condus de doi cai frumoși, se înghesui între trotuar și el ca să treacă înainte făcă a'l derangia Calul chiar părea ca și simte importanța; și indentificându-se cu poporul pe care 'l zăbovia din cale pentru câte 15 bani vru să însulte aristocrația, ridicând capul cu mândrie la trecerea semenilor sei.... de la cupeu.

Maman haidem în tramvay, o ruga Ketti, e cel puțin uu refugiu în contra vântului. Eu în tramvay, cu,.... dar ești nebună, *machère*, cu toți cârciumarii și precupeții....

Se simțea cam mult D-nei: să se sue în tramvay! auđi vorbă ea care fuse la balurile curței, și căreia negustori cu dare de mână îi diceau „sărut mâna Cuconița“—ea să stea alături cu cine scie ce băiat de prăvălie, sau te miri cine. ... și tocmai Ketti se i-o propună? Ketti, fca ei crescută prin pensioane franceze?

Dar ce? trebuia să se mire? Bah, o minte de copil; ce scia ea din ale lumii!.....

Conductorul, care le ochise, amâna dintr'adins, opintelile ce trebuia să facă calul, în scop de pornire; unul dinăuntru trăsuri, credu c'a venit timpul să'și arate curtoasia sa de „om cu maniere“ și începu să le poftească, cu un ton pe care se silea să'l facă dulce,—dar care cam trăda din nenorocire, timbru vocii care 'ți omoară urechile, când treci prin mahalale cu strigăt cârciumăresc: O varđă, bucătică mai grasă, trei fără pei, o litră la doi.

— Dar veniți, Cicoană, că-i păcat de D-zeu să strici o bunătate de rochie, și să-ți umpli ochisorii de praf.— Și se retrase de la fereastră, confus și mirat, cum putuse el s'alcătuiască atâtea vorbe în cât la vopsea să iese și cu politețe și cu îndrăsneală?

— Maman, te rog ăse Ketti, aproape plingând de durere, din cauza întepăturilor ce-i produceau fricelele de nisip cu care vântul 'și făcuse o plăcere ca să-i umple ochii

Cucoana Smărăndița esita, în fine se decise, porni către tramvay însoțită de Ketti, care veșnic eaa la spatele ei nu fără să șoptească pe franțuzește ficei sale, în timpul când Calul ocupa atențiunea co-

ductorului cu svîrcolirile lui: Trebuia să te iubese prea mult, ca să fac nebunia asta.

Tramvayul era plin: oboseala și comunitatea scopului determinaseră în trăsura de transport promiscuitatea claselor, după cum mai aceleași cauze au hotărît-o adesea ori în societăți.

Studenți, militari, comercianți, începători, slugi și bagage se îngheuseră în tramvayul care se rostogolea, ricioșul, din când în când, pe șinele de fer usate și pe alocurea întrerupte, de patroacele scoase mai în relief.

Afară era imposibil să stea cocoana Smărăndița; pe de o parte vântul, pe de alta atmosfera ambiată infestată de un miros de ceapă și fasole, care trăda vecinătatea oneștilor mihalagii ce conversa cu visitiul, silcaș pe cocoana Smărănița să-și declare—în fundul sufletului,—că dacă pe lumea ailaltă ar fi menită pentru păcatele strămoșesci să respire numai ast-fel, atunci D-nei preferă să nu mai moară.

Intră dar înăuntru, prezența a doua femei bine îmbrăcate, nefiind un eveniment pentru vechii tramvayști, nimeni nu rămase surprins; singur, ingeniosul orator credea că trebuia o complinire desteptăciunii ce manifestase, câte-va momente mai înainte, și răsuci mustața, zîmbind cu multă distincțiune după ele.

Trebuia să se așeze; fără îndoială că trebuia; și cum ar fi ramas în picioare când niște blestemați de bieți, se prefăceau că-și perd echilibrul, din pricina sguduitorilor tramvayului, și se lăsă să cadă cam peste d-lor.

(Va urma).

Dem. Constantinescu.